

► **Wouter Iseger schrijft boek over klokkenroof van de nazi's in Utrecht**

Met lef gered uit Duitse smeltovens

Eeuwenlang verdwenen klokken in oorlogstijd in de smeltovens om wapens van te maken. Volgens Wouter Iseger was de Tweede Wereldoorlog hierop geen uitzondering.

Richard Hoving
Utrecht

De eerste Nederlandse luidklok die in een Duitse smeltoven verdween, was een geschenk van NSB-leider Anton Mussert. Hij deed de klok die zijn beweging gebruikte tijdens bijeenkomsten op de Goudsberg in Lunteren, cadeau aan Hermann Göring, de tweede man binnen de nazidictatuur. In juni 1940 werd de 3000 kilo zware NSB-klok richting Duitsland verscheept, ruim tweeënhalf jaar voordat de klokkenroof in Nederland begon.

Wouter Iseger, sinds 2014 lid van het Utrechts Klokkenluiders Gilde, dacht aanvankelijk een artikel te schrijven over de klokkenvordering in Utrecht. Het werd een boek. „Het onderwerp liet mij niet los en al snel bleek de hoeveelheid opgediepte informatie veel te uitgebreid te zijn.”

▲ Drie gevorderde klokken van de Sint-Catharinakathedraal.

FOTO HET UTRECHTS ARCHIEF

Het resultaat is een gedetailleerde reconstructie van de klokkenroof in Utrecht, inclusief aanloop en nasleep.

Beroering

De klokkenvordering is een geschiedenis die zich in de marge van de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog afspeelt, merkt Iseger op in de inleiding van *Stille torens*. Toch veroorzaakte het

verwijderen van de klokken volgens hem grote beroering onder de Utrechters. „Men was gehecht aan de klokken die, veel meer dan nog tegenwoordig, een belangrijke rol in het dagelijkse leven innamen.” Ze riepen gelovigen op naar de kerk te gaan en zetten feest- en rouwdagen luister bij.

Iseger stelt dat het omsmelten van klokkenbrons van alle tijden is. Zo liet Karel de Stoute eind vijf-

tiende eeuw de klokken van Bourgondië en Elzas in beslag nemen om er kanonnen van te maken. Klokkenbrons bestaat uit koper en tin, dezelfde basisingrediënten als voor geschut.

Het onderwerp liet mij niet meer los

– Wouter Iseger,
Utrechts Klokkenluiders Gilde

Voor het neerlaten van de Nederlandse kerk- en torenklokken schakelden de Duitsers de Limburgse aannemer Peter Meulenberg in. ‘Klokken Peter’ werkte op zijn beurt met onderaannemers. Op donderdag 28 januari 1943 gingen in Utrecht vier ploegen op pad. De eerste klokken die werden weggehaald, kwamen uit de Onze-Lieve-Vrouw-ten-Hemelopnemingkerk aan de Biltstraat. Binnen twee weken waren er 47 klokken uit Utrechtse torens gehaald.

Utrecht wist volgens Iseger met listen en lef de oudste klokken in

de stad bijna allemaal te redden. Grote steden mochten bij wijze van uitzondering soms meer dan één monumentale klok behouden. Met vijf zogenaemde M-klokken – aangemerkt met een witte hoofdletter M op de buitenkant van de klok – was de stad bevoorrecht. In werkelijkheid waren het nog meer omdat de zes eeuwenoude klokken van de Domtoren abusievelijk als één waren geteld.

Na de bevrijding in mei 1945 bleek het overgrote deel van de afgevoerde Utrechtse klokken omgesmolten te zijn. Slechts een handvol klokken kon, na het nodige restauratiewerk, weer op de oude plek terug worden gehangen. Voor tientallen klokken die verloren waren gegaan, moesten nieuwe exemplaren worden gegoten.

Buurkerk

De geroofde Michielklok uit de Buurkerk (het huidige Museum Speelklok) bleef gespaard, maar luidde na de oorlog niet opnieuw in Utrecht. De stad schonk de klok uit 1542 aan Wageningen dat gehavend uit de strijd was gekomen. Daar hangt de luidklok tot op de dag van vandaag in de Grote Kerk.